

Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

УДК 343.98

Клепка Дар'я Ігорівна

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу дослідження проблем
кримінального процесу та судоустрою*

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені
академіка В.В. Сташиса НАПрН України*

Klepka Daria

*PhD in Law, Senior Researcher, Senior Scientific Researcher
Academician Stashis Scientific Research Institute*

for the Study of Crime Problems

National Academy of the Law Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0001-8423-4581

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ УНОРМУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
SEPARATE ISSUES OF NORMATIVE REGULATION OF REMOTE
PRE-TRIAL INVESTIGATION**

***Анотація.** Вступ. Попри повномасштабне вторгнення росії, Україна продовжує слідувати шляхом цифрового розвитку усіх сферах суспільного життя. Впровадження новітніх цифрових технологій у царину кримінального судочинства є вельми затребуваним, зокрема, з огляду на необхідність запровадження додаткових заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, підвищення оперативності та ефективності досудового розслідування тощо. Зокрема, одним з напрямів цифровізації кримінального провадження є розширення дистанційних*

процедур (дистанційне досудове розслідування, дистанційне судове провадження). Водночас нормативне регулювання здійснення дистанційного досудового розслідування подекуди відстає від запитів правозастосовної практики, у зв'язку з цим актуальним видається дослідження окремих питань унормування дистанційного досудового розслідування.

Мета – статті є висвітлення окремих проблемних питань здійснення дистанційного досудового розслідування та запропонувати шляхи їх подолання.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) рішення ЄСПЛ; 2) національна судова практика; 3) іноземна та національна література, в якій висвітлюються питання здійснення дистанційного досудового розслідування.

У процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: діалектичний, історико-правовий, статистичний, системно-структурний, метод узагальнення.

Історико-правовий метод став у нагоді під час дослідження здійснення судового контролю в режимі дистанційного судового розгляду на різних етапах. Порівняльно-правовий метод дозволив здійснити аналіз проведення окремих процесуальних дій у дистанційній формі. Статистичним методом використаний у процесі дослідження практики ЄСПЛ, національної судової практики, її узагальнення. Метод узагальнення став у нагоді під час зведення одиничних фактів у єдине ціле, формулювання висновків.

Результати. На підставі проведеного дослідження встановлено, що нормативне регулювання здійснення дистанційного досудового розслідування потребує свого вдосконалення у двох напрямках: 1. спрощення здійснення окремих дистанційних процедур; 2. розширення

переліку процесуальних дій, які можуть здійснюватись під час досудового розслідування в дистанційній формі.

Перспективи. Перспективним напрямом подальшого дослідження видається здійснення дистанційного перекладу як під час досудового розслідування так і в судовому провадженні. Окремим предметом наукового пошуку може стати питання щодо здійснення перекладу письмових документів у кримінальному провадженні за допомогою цифрових технологій.

Ключові слова: *досудове розслідування, відеоконференція, дистанційне досудове провадження, цифровізація.*

Summary. *Introduction. Despite the full-scale invasion of Russia, Ukraine continues to follow the path of digital development of all spheres of public life. The introduction of the latest digital technologies in the field of criminal justice is in great demand, in particular, given the need to introduce additional measures to ensure the safety of participants in criminal proceedings, increase the efficiency and effectiveness of pre-trial investigation, etc. In particular, one of the directions of digitalization of criminal proceedings is the expansion of remote procedures (remote pre-trial investigation, remote judicial proceedings). At the same time, the regulatory regulation of the implementation of remote pre-trial investigation in some places lags behind the requests of law enforcement practice, in this regard, the study of individual issues of the normalization of remote pre-trial investigation seems relevant.*

The goal of the article is to highlight individual problematic issues of the implementation of remote pre-trial investigation and suggest ways to overcome them.

Materials and methods. The materials of the study are: 1) decisions of the ECHR; 2) national judicial practice; 3) foreign and national literature, which highlights the issues of conducting a remote pre-trial investigation.

In the process of conducting the research, the following scientific methods were used: dialectical, historical-legal, statistical, systemic-structural, generalization method.

The historical-legal method was useful in studying the implementation of judicial control in the mode of remote judicial proceedings at different stages. The comparative-legal method allowed for the analysis of conducting individual procedural actions in a remote form. The statistical method was used in the process of studying the practice of the ECHR, national judicial practice, and its generalization. The generalization method was useful in combining individual facts into a single whole and formulating conclusions.

Results. Based on the research conducted, it was established that the regulation of conducting a remote pre-trial investigation requires improvement in two areas: 1. simplifying the implementation of individual remote procedures; 2. expanding the list of procedural actions that can be carried out during a remote pre-trial investigation.

Prospects. A promising direction for further research is the implementation of remote translation both during pre-trial investigation and in court proceedings. A separate subject of scientific research may be the issue of translating written documents in criminal proceedings using digital technologies.

Key words: *pre-trial investigation, videoconferencing, remote pre-trial proceedings, digitalization.*

Постановка проблеми. Попри повномасштабне вторгнення росії, Україна продовжує слідувати шляхом цифрового розвитку усіх сферах суспільного життя. Впровадження новітніх цифрових технологій у царину кримінального судочинства є вельми затребуваним, зокрема, з огляду на необхідність запровадження додаткових заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, підвищення оперативності та

ефективності досудового розслідування тощо. Зокрема, одним з напрямів цифровізації кримінального провадження є розширення дистанційних процедур (дистанційне досудове розслідування, дистанційне судове провадження). Водночас нормативне регулювання здійснення дистанційного досудового розслідування подекуди відстає від запитів правозастосовної практики, у зв'язку з цим актуальним видається дослідження окремих питань унормування дистанційного досудового розслідування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання щодо дистанційних процедур у кримінальному провадженні висвітлювалися в роботах Н.В. Глинської [1], Гловюк Н.В., Завтура В.А. [2], Павлової Н.В. [3], Пасюк Т.Б., Антонюк А.Б. [4], Шаренко С.Л. [5]. Окрім того, питання дистанційного досудового провадження висвітлені в науково-методичних рекомендаціях «Відеоконференція у кримінальному провадженні» [6], а також у наших попередніх публікаціях [7]. Водночас незважаючи на вже наявні наукові доробки, звернення до проблематики нормативного регулювання дистанційного досудового розслідування не втрачають своєї актуальності.

Метою статті є висвітлити окремі проблемні питання нормативного регулювання дистанційного досудового розслідування та запропонувати шляхи їх подолання.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ; 2) національна судова практика; 3) іноземна та національна література, в якій висвітлюються питання здійснення дистанційного досудового розслідування.

У процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: діалектичний, історико-правовий, статистичний, системно-структурний, метод узагальнення.

Історико-правовий метод став у нагоді під час дослідження здійснення судового контролю в режимі дистанційного судового розгляду на різних етапах. Порівняльно-правовий метод дозволив здійснити аналіз проведення окремих процесуальних дій у дистанційній формі. Статистичним методом використаний у процесі дослідження практики ЄСПЛ, національної судової практики, її узагальнення. Метод узагальнення став у нагоді під час зведення одиничних фактів у єдине ціле, формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. Порядок дистанційного досудового розслідування закріплюється у ст. 232 КПК. Окрім того, варто зазначити, що під час досудового розслідування у режимі відео- або телефонної конференції може проводитися допит у межах міжнародного співробітництва під час кримінального провадження (ст. 567 КПК). Також дистанційні процедури закріплені в статті 615 КПК. На сторінках цієї публікації, звернімо увагу на окремі проблемні питання нормативного регулювання дистанційного досудового розслідування.

По-перше, звернімо увагу на унормування дистанційного досудового розслідування в ст. 232 КПК. Аналізуючи зазначену норму автори науково-методичних рекомендацій «Відеоконференція у кримінальному провадженні» доречно звертають увагу на неврегульованість низки принципових питань, пов'язаних зі здійсненням дистанційного досудового розслідування. Зокрема, ст. 232 КПК не містить жодних темпоральних орієнтирів щодо подання клопотання про проведення допиту/пред'явлення для впізнання в режимі відео конференції під час досудового розслідування. Крім того, порядок застосування технічних засобів при проведенні процесуальних дій у режимі відеоконференції на стадії досудового розслідування взагалі не визначено жодним нормативно-правовим актом. Законодавчого врегулювання потребує структурування як понятійного апарату, так і власне науково-технічних засобів, розроблення та

впровадження тактико-технічних і нормативно-правових засад їх застосування в діяльності правоохоронних органів. [6, с. 39]

Окрему увагу в контексті нашого дослідження привертає порядок реалізації допиту/впізнання в режимі відеоконференції. Так відповідно до ч. 5 ст. 232 КПК якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями слідчого чи прокурора, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або на території міста, в якому він розташований, службова особа цього органу досудового розслідування зобов'язана вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд з нею до закінчення слідчої (розшукової) дії. Відповідно до ч. 6 ст. 232 КПК, якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями слідчого чи прокурора, знаходиться у приміщенні, розташованому поза територією, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або поза територією міста, в якому він розташований, слідчий, прокурор своєю постановою доручає в межах компетенції органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, на території юрисдикції якого перебуває така особа, Національному антикорупційному бюро України або Державному бюро розслідувань, здійснити дії, передбачені ч. 5 ст. 232 КПК.

Законодавець робить акцент на тому, що службова особа органу досудового розслідування: 1) вручає пам'ятку особі про її процесуальні права; 2) перевіряє документи, що посвідчують особу; 3) перебуває поряд з учасниками дистанційної слідчої (розшукової) дії до її закінчення. Зазначений комплекс процесуальних дій реалізовується уповноваженим співробітником на підставі доручення слідчого/прокурора. Вважаємо, що такий порядок реалізації дистанційного досудового розслідування є надто ускладнений. Видається, що аналогічний ефект до передбаченого законом

порядку здійснення дистанційного досудового розслідування мало б й надання слідчим, прокурором доручення оперативному співробітнику на проведення допиту/пред'явлення для впізнання в ординарному порядку досудового розслідування. Крім того, у літературі звертають увагу, що чинний нормативний порядок дистанційного допиту свідків та потерпілих під час воєнного стану здебільшого не є сумісним із метою забезпечення оперативності кримінального провадження [1].

На додаток, запроваджений законодавцем порядок реалізації допиту в режимі відеоконференції унеможлиблює здійснення такого допиту у випадку знаходження свідка, потерпілого за кордоном. Для отримання показань від осіб, які знаходяться за кордоном, КПК передбачається лише можливість допиту такої особи в порядку міжнародної правової допомоги (ст. 551-552 КПК). Натомість така процедура є доволі складною та такою, що не відповідає вимозі оперативності. До того ж у слідчого, який здійснює досудове розслідування, відсутня можливість безпосередньо сприймати проведення процесуальної дії та її результати, що ускладнює як проведення такої процесуальної дії, так і оцінку здобутих результатів, а, отже, може негативно впливати на встановлення обставин розслідуваного кримінального правопорушення [1].

Нагадаємо, що частиною 11 ст. 232 КПК передбачено право слідчого, прокурора з метою забезпечення оперативності кримінального провадження провести у режимі відео- або телефонної конференції опитування особи, яка через знаходження у віддаленому від місця проведення досудового розслідування місці, хворобу, зайнятість або з інших причин не може без зайвих труднощів вчасно прибути до нього. Однак, отримані відомості від особи у такий спосіб мають лише орієнтувальний характер й не можуть бути доказами у кримінальному провадженні.

З огляду на зазначене, на наше переконання, процедура дистанційного досудового розслідування потребує спрощення. Принагідно зауважимо, що

враховуючи зміни, внесені до ст. 336 КПК, процедура дистанційного судового провадження не обтяжена додатковими учасниками (як то службова особа, яка перебуває поряд із допитуваною особою), або діями, та дозволяє особам брати участь у судовому засіданні без чіткої локаційної або технічної прив'язки. Тому, за аналогією вважаємо, що й порядок дистанційного досудового розслідування (допит/пред'явлення для впізнання) може відбуватися без участі уповноваженої службової особи відповідного органу.

Спрощення процедурних вимог до здійснення позасудового допиту свідків та потерпілих під час досудового розслідування є допустимим як з огляду на відсутність жорстких стандартів з цього приводу з боку міжнародних інституцій, так і через допустимість під час надзвичайних станів відхилень від процедурної обрядності з метою збалансування процесуальних гарантій учасників кримінального провадження та інтересів розслідування (тест пропорційності з урахуванням пріоритетності інтересів національної безпеки під час воєнного стану). Адже аналіз рекомендаційних актів міжнародних інституцій та прецедентної практики ЄСПЛ, дотичних до питань застосування відеоконференції в кримінальних провадженнях, свідчить про відсутність конкретних стандартів як щодо місцезнаходження осіб – учасників дистанційного провадження, так і стосовно ідентифікаційних вимог до встановлення особи таких учасників [1].

Водночас не можна оминати увагою, що в науковій літературі наголошується на ризики забезпечення прав учасників кримінального провадження у перебігу дистанційного досудового розслідування, зокрема на небезпеку звуження можливостей щодо подання слідчому, прокурору, судді на розгляд письмові клопотання, докази та інші процесуальні документи учасником, який бере участь у допиті/пред'явленні для впізнання дистанційно, особливо ці можливості значно ускладнюються під час перебування в установі виконання покарань [8]. Не вирішено й

питання: яким способом особа, що допитується із застосуванням режиму відеоконференції, повинна підписати протокол, дати письмову розписку про роз'яснення їй прав, обов'язків та відповідальності за відмову давати показання і за надання завідомо неправдивих показань [4].

Проте, ми погоджуємось з Н. Павлова, що Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» надає правову підставу для засвідчення документів за допомогою електронного підпису в установленому законом порядку, що є необхідною умовою ведення електронного документообігу. Тому за умов врегулювання зазначених питань на законодавчому рівні цю проблему можна вирішити. Сучасні системи відеоконференцій надають можливість роботи з даними, у тому числі під час підписання документів. Для цього до системи підключається «біла дошка» - спеціальний додаток до приладдя, що відкриває вікно, у якому кожний учасник може вводити як текст, так і графічні зображення (підпис), що стають видимими для кожного учасника [3]. Окрім того, в науковій літературі пропонують ідентифікацію шляхом демонстрації документа, який посвідчує особу та направлення його скану /фото на адресу суду або у чаті конференції, і аналогічним чином надсилання пам'ятки про права та обов'язки) [2]. При цьому під час перевірки пред'являються деякі вимоги до якості сканованих документів, наприклад, відправлена сканована копія документа повинна бути кольоровою, чіткою та повною, не допускається використання сканованих копій зіпсованих аркушів документів [6, с. 31].

Водночас усе вище викладене, вимагає внесення змін до чинного КПК. Адже саме унормованість процедури отримання доказів (зокрема і їх фіксації) є важливою умовою перспективи використання відповідної інформації не лише в межах національної, але й міжнародної юрисдикції під час судового розгляду справ про воєнні злочини.

По-друге, як нами вже зазначалося частиною 12 ст. 615 КПК передбачається можливість дистанційної участі захисника в процесуальних діях. Водночас виникають питання як щодо якості наданих послуг у такий спосіб, так і стосовно забезпечення конфіденційності спілкування підзахисного з адвокатом. Останнє питання неодноразово ставало предметом розгляду ЄСПЛ, зокрема у релевантному рішенні у справі Сахновський проти Росії Судом було встановлено порушення підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з тим, що заявникові не було надано можливості конфіденційного спілкування із захисником (який перебував у приміщенні суду, був призначений за 15 хвилин до судового засідання, а клопотання про відкладення засідання для спілкування з довірителем було залишено судом без задоволення) перед засіданням суду другої інстанції, в якому він брав участь із використанням відеоконференцзв'язку (рішення ЄСПЛ у справі «Сахновський проти Росії», заява № 21272/03) [9].

Окрім того, привертає увагу абзац 2 ч. 12 ст. 615 КПК відповідно до якого дізнавач, слідчий, прокурор забезпечує участь перекладача для перекладу пояснень, показань або документів підозрюваного, потерпілого за першої можливості. За наявності обставин, що унеможливають участь перекладача у кримінальному провадженні, дізнавач, слідчий, прокурор має право особисто здійснювати переклад пояснень, показань або документів, якщо він володіє однією з мов, якими володіє підозрюваний, потерпілий. Вочевидь закріплення забезпечення перекладу підозрюваному, потерпілому уповноваженими особами досудового розслідування зумовлено намаганням передбачити оперативність та реальну доступність такого перекладу, адже здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану може бути пов'язане з підвищеними ризиками для життя та здоров'я учасників кримінального провадження (перекладача зокрема) та

складністю реального забезпечення участі перекладача в кримінальному провадженні.

Водночас підхід законодавця до врегулювання забезпечення перекладача в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану видається доволі дискусійним з огляду на прецедентну практику ЄСПЛ, який надав керівні орієнтири щодо забезпечення права особи на переклад в кримінальному провадженні, одним з яких є незалежність перекладача (див., наприклад, рішення ЄСПЛ у справі «Усак проти Сполученого Королівства», «Ермі проти Італії»). Крім того, не зовсім зрозумілими видаються критерії з'ясування рівня володіння мовою слідчим, дізнавачем, прокурором, окрім того варто відмітити відсутність досвіду здійснення перекладу у таких суб'єктів. У зв'язку з цим виникає питання щодо доцільності запровадження дистанційного перекладу в кримінальному провадженні.

Відмітимо, що в сучасних публікаціях українських науковців та практиків дистанційній участі перекладача в кримінальному процесі не приділялась увага, натомість аналіз іноземної літератури свідчить про чисельні дослідження цього питання [10; 11].

На підставі аналізу іноземної літератури можна виділити такі складнощі в здійсненні дистанційного перекладу.

1. *Технічні можливості.* Якість звуку та зображення використовуваного обладнання має вирішальне значення для перекладача. Юридичний переклад передбачає високий ступінь взаємодії (спілкування, як правило, є двостороннім або трьох стороннім), що вимагає, щоб обладнання, яке використовується було повнодуплексним, що дозволяє передавати звук з обох місць одночасно без його «відсікання».

2. *Неможливість сприйняття комунікативної ситуації перекладачем.* Відеоконференція накладає обмеження на сприйняття невербальних підказок і загальне зорове сприйняття, а також робить

прямий зоровий контакт практично неможливим. Водночас зазначене відіграє вирішальну роль у забезпечення якісного перекладу, адже невербальна комунікація надає перекладачу можливість вирішувати потенційні неузгодженості у перекладі. Тож перекладач повинен не просто бачити осіб, які беруть участь у перекладі, а чітко бачити їх міміку, жести, рухи губ, що допомагає йому краще зрозуміти сказане.

3. *Когнітивне навантаження.* Відповідно до проведених досліджень сеанс перекладу в режимі відеоконференції в середньому на 19 % довша ніж сеанс перекладу віч-на-віч [10]. Крім того, здійснення перекладу в режимі відеоконференції є складнішим для перекладача, потребує значно більшої концентрації та уваги.

Як зазначає Сабіна Браун «на даний момент, доки не будуть проведені подальші дослідження, усний переклад за допомогою відеоконференції слід використовувати у кримінальних провадженнях щодо нетяжких злочинів» [11].

Зазначені проблеми, які виникають під час здійснення дистанційного перекладу, є цілком обґрунтовані та мають бути враховані під час подальшого дослідження цього питання. Водночас варто зазначити, що аналізовані дослідження проводились за ординарних умов кримінального провадження, що й зумовило висновки щодо пріоритету безпосереднього перекладу порівняно з дистанційним.

Натомість сьогодні кримінальна процесуальна діяльність в Україні здійснюється в екстраординарних умовах (в умовах воєнного стану), що, як вже позначалось об'єктивно впливає на ціннісний баланс у кримінальному провадженні. За вказаних обставин здійснення дистанційного перекладу кваліфікованим перекладачем в кримінальному провадженні є менш «шкідливим» для прав та законних інтересів особи, ніж здійснення перекладу слідчим, дізнавачем, прокурором (тобто ризик впливу «недоліків» дистанційності на якість перекладу професійним

перекладачем є меншим за ризик неналежної якості здійснення перекладу слідчим, прокурором).

У зв'язку з цим вважаємо, що забезпечення участі перекладача в кримінальному провадженні, досудове розслідування в якому здійснюється в умовах воєнного стану, можливе за аналогією з абзацом 1 ч. 12 ст. 615, яка регламентує участь захисника у проведенні окремої процесуальної дії, у разі неможливості явки останнього. За таких обставин зазначена норма передбачає дистанційну участь захисника із застосуванням технічних засобів (відео-, аудіозв'язку) [12].

По-третє, варто звернути увагу на можливість здійснення дистанційного судово-контрольного провадження. З цього приводу варто зазначити, що КПК містить посилання на можливість допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні в режимі відео конференції (ст. 232 КПК) та можливість розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, якщо затриману особу неможливо доставити до слідчого судді у строки, визначені ст. 211 КПК (абзац 3 п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК).

Щодо останнього зазначимо, що ключова роль у механізмі захисту особи від свавілля при застосуванні затримання належить передбаченому ч. 5 ст. 29 Конституції України праву затриманого в будь-який час оскаржити в суді своє затримання. Аналогічне за своїм змістом положення закріплено в п. 4 ст. 5 Конвенції, згідно з яким кожний, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікань встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним. У рішенні «Малик проти України» від 29.01.2015 р. ЄСПЛ зазначив, що пункт 4 статті 5 Конвенції забезпечує заарештованим чи затриманим особам право на перегляд матеріально-правових і процесуальних умов, які з погляду Конвенції є суттєвими для забезпечення

«законності» позбавлення свободи у розумінні пункту 1 статті 5 Конвенції (див. рішення від 29 листопада 1988 року у справі «Броган та інші проти Сполученого Королівства» (Brogan and Others v. the United Kingdom), п. 65, Series A № 154-B) [13, с. 288]. У справі «Канджов проти Болгарії» (Kandzhov v Bulgaria), 68294/01, 6 листопада 2004 року ЄСПЛ звертає увагу, що пункт 3 статті 5 вимагає, щоб заарештована особа негайно постала перед суддею або судовою посадовою особою з тим, щоб дістати можливість виявити будь-які ознаки жорстокого поводження, а також звести до мінімуму будь-яке необґрунтоване втручання в особисту свободу [14].

Тож, враховуючи відсутність у чинному КПК процедури оскарження затримання особи особливого значення набуває «якість» участі затриманого в судовому засіданні щодо обрання до нього запобіжного заходу. Адже саме під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу особа може висловити свої заперечення щодо законності затримання, або заявити про застосування жорсткого поводження до неї.

З огляду на вищевикладене необхідно підкреслити, що з метою забезпечення дотримання права особи, гарантованого ст. 29 Основного закону та ст. 5 Конвенції, під «доступними технічними засобами відеозв'язку», які застосовуються з метою забезпечення дистанційної участі затриманої особи у розгляді клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу необхідно розуміти виключно ті засоби, що зможуть забезпечити високу якість зображення та звуку, крім того, мають бути мінімізовані всі можливі сторонні звуки.

Також доцільно звернути увагу, що виходячи зі змісту абзацу 3 п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК саме на сторону обвинувачення покладається обов'язок забезпечити дистанційну участь особи у розгляді клопотання про обрання до неї запобіжного заходу. Тож обов'язок щодо забезпечення належних

умов дистанційної участі затриманої особи у судовому засіданні покладається так само на сторону обвинувачення.

У продовження аналізу нормативної регламентації дистанційної участі особи у розгляді клопотання про обрання до неї запобіжного заходу необхідно також звернути увагу, що не зовсім зрозумілим є порядок участі інших учасників цього судового контрольного провадження в судовому засіданні, зокрема, у який спосіб бере участь у судовому засіданні, наприклад, слідчий. Видається логічним припущення: якщо мова йде про «неможливість доставлення затриманої особи до слідчого судді», то й навряд чи слідчий може брати участь у такому судовому засіданні офлайн. За таких обставин виникає питання, хто саме перебуває поряд з затриманою особою під час дистанційної участі останньої в судовому засіданні, чи в одному приміщенні/з одного пристрою слідчий, затримана особа беруть участь у розгляді клопотання про обрання запобіжного заходу? Зазначене є підставою для істотного занепокоєння щодо можливого тиску зі сторони обвинувачення на затриману особу.

До того ж законодавець не надає відповіді й на питання щодо форми участі захисника затриманої особи у такому судовому засіданні. Якщо припустити, що захисник так само залучається дистанційно, то чи можливо взагалі забезпечити конфіденційність спілкування затриманої особи зі своїм захисником?

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що нами поділяється погляд, відповідно до якого надається перевага саме судовому контролю в аспекті застосування до особи запобіжного заходу навіть за умови дистанційної участі затриманої особи у розгляді відповідного клопотання. Водночас чисельні питання щодо практики реалізації участі затриманої особи у судовому засіданні у такій формі свідчать про необхідність більш ретельного унормування цього інституту в чинному КПК.

Надалі торкнемось окремих аспектів дистанційної можливості здійснення інших судово-контрольних процедур.

Відповідно до п. 20-5 Перехідних положень чинного КПК на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), розгляд питань, віднесених до повноважень слідчого судді, суду (крім розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою) за його рішенням, прийнятим з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження, може бути проведено у режимі відеоконференції, про що повідомляються сторони кримінального провадження у порядку, визначеному статтею 135 цього Кодексу. Слідчий суддя, суд не має права прийняти рішення про проведення судового засідання щодо розгляду клопотання про продовження строку тримання під вартою у режимі відеоконференції, в якому поза межами приміщення суду перебуває підозрюваний (обвинувачений), якщо він проти цього заперечує.

На підставі зазначеного положення відеоконференція могла застосовуватися в будь-якому судово-контрольному провадженні окрім обрання запобіжного заходу (а також надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування відповідно до абзацу 2 п. 20-5 Перехідних положень).

Водночас враховуючи, що з 1 липня 2023 року постановою Кабінету Міністрів України від 27 червня 2027 року карантин, встановлений з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 скасовано, п. 20-5 Перехідних положень КПК є незастосовним. Проте жодних особливостей щодо здійснення судового контролю в режимі відеоконференції в умовах воєнного стану чинне кримінальне

процесуальне законодавство не містить (окрім абзацу 3 п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК).

Натомість передбачаючи особливості досудового розслідування та судового розгляду в умовах воєнного стану законодавець пішов іншим шляхом. Так, частина повноважень слідчих суддів передані керівникам органу прокуратури у випадку, коли здійснення таких повноважень об'єктивно неможливе (п. 2 ч. 1, ч. 2 ст. 615). Однак нами негативно оцінюються такі зміни. По-перше, хто та в який спосіб може визначити відсутність такої можливості законодавцем не визначено.[5] По-друге, таким, що не відповідає Конституції України виглядає передання до повноважень керівника органу прокуратури розгляд питань про продовження дії запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (ч. 2 ст. 615 КПК). Адже відповідно ст. 29 Конституції України ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У рішенні від 23.11.2017 №1-р/2017 Конституційний Суд України вказує, що «продовження дії заходів забезпечення кримінального провадження, а саме запобіжних заходів у виді домашнього арешту та тримання під вартою... без перевірки судом обґрунтованості підстав для їх застосування» [15] є неконституційним. А ще – таким, що обмежує права особи на свободу та особисту недоторканність. У рішенні від 18.07.2024 № 8-р(П)/2024 Конституційний Суд України акцентує, що «Конституційна роль судів системи судоустрою України, гарантована приписами статті 29 Конституції України, зумовлена тим, що жоден інший орган державної влади не наділений відповідними повноваженнями щодо перевірки обґрунтованості втручання у право на свободу та особисту недоторканність і не володіє відповідними гарантіями неупередженості та незалежності, визначеними статтями 124, 125, 126 Основного Закону

України. Викладене безумовно не сприяє забезпеченню прав та законних інтересів людини у кримінальному провадженні» (п. 6.1) [16].

Тож більш правильним на наше переконання було б передбачити можливість розгляду питань, віднесених до повноважень слідчого судді, в режимі відеоконференції на підставі ст. 336 КПК. Відмітимо, що попри відсутність відповідного нормативного врегулювання в чинному КПК, посилаючись на лист Верховного Суду «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 03 березня 2022 року № 1/0/2-22, слідчі судді задовольняють клопотання про проведення судового засідання в режимі відеоконференції.[17] Водночас видається логічним унормувати можливість розгляду питань, віднесених до повноважень слідчого судді, в режимі відеоконференції в ст. 232 КПК.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На підставі вище викладеного обґрунтованим видається висновок, що нормативне регулювання здійснення дистанційного досудового розслідування потребує свого вдосконалення у двох напрямках: 1. спрощення здійснення окремих дистанційних процедур; 2. розширення переліку процесуальних дій, які можуть здійснюватись під час досудового розслідування в дистанційній формі.

Перспективним напрямом наукового дослідження видається здійснення дистанційного перекладу як під час досудового розслідування так і в судовому провадженні. Окремим предметом наукового пошуку може стати питання щодо здійснення перекладу письмових документів у кримінальному провадженні за допомогою цифрових технологій.

Література

1. Глинська Н. В. Дистанційний допит під час досудового розслідування vs діяти тут і зараз. *Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри* : зб. доп. наук.-

практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України, Наук. парк «Наука та безпека». Харків: ХНУВС, 2023. 64-66. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6bd0c5f4-2070-4592-80d0-f32141e7d5c1/content> (дата звернення: 22.10.2024).

2. Hloviuk I., Zavtur V. Кримінальне провадження в Україні в режимі воєнного стану. The Challenges and Opportunities in Law. Ukrainian Case under the Conditions of War. Monograph, edited by Tomas Davulis, Ligita Gasparėnienė. Kraków, 2023. P. 517-633.

3. Павлова Н. Проведення допиту та впізнання у режимі відеоконференції при розслідуванні шахрайства в умовах особливих правових режимів (епідемії, пандемії, воєнного стану та ін.). *Науковий вісник ДДУВС*. 2023. Спеціальний випуск № 2. С. 216 URL: <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/297/268> (дата звернення: 22.10.2024).

4. Пасюк Т.Б., Антонюк А.Б. Позитивні та негативні сторони використання відеоконференції під час кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/101.pdf (дата звернення: 22.10.2024),

5. Шаренко С.Л. Щодо актуальності діяльності суду під час воєнного стану. *Цифрова трансформація кримінального провадження в умовах воєнного стану : матеріали круглого столу, присвяч. Всеукр. тижню права* (м. Харків, 23 груд. 2022 р.) : електрон. наук. вид. / [редкол.: Н. В. Глинська (голов. ред.), Д. І. Клепка, А. А. Барабаш] ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Від. дослідж. проблем крим. проц. та судоустрою. Харків : Право, 2022. С. 35.

6. Відеоконференція у кримінальному провадженні: науково-методичні рекомендації / Цуцкірідзе М.С., Тетерятник Г.К., Бурлака В.В.,

Мудрецька Г.В., Гайду С.В. та ін. Одеса: Одеський держ. ун-т внутр. справ, 2022. 72 с.

7. Клепка Д.І. Здійснення судового контролю під час досудового розслідування в режимі дистанційного судового провадження: аналіз судової практики. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2022. Вип. 44. С. 88-97.

8. Ширіна С.А. Дистанційний судовий розгляд справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із безпекою дорожнього руху. *Митна справа*. 2011. № 6(78). Ч. 2. С. 174-180.

9. Сахновський проти Росії: Рішення Європейського суду з прав людини від 22.09.2010 (Заява № 21272/03). URL: <https://precedent.in.ua/2016/04/08/sahnovskyj-protyv-rossyy-gc/> (дата звернення: 22.10.2024).

10. Braun S. Keep your distance? Remote interpreting in legal proceedings: A critical assessment of a growing practice. *Interpreting International Journal of Research and Practice in Interpreting*. 2013. doi: 10.1075/intp.15.2.03bra.

11. Braun S. Recommendations for the use of video-mediated interpreting in criminal proceedings. URL: https://www.researchgate.net/publication/262047707_Recommendations_for_the_use_of_video-mediated_interpreting_in_criminal_proceedings (дата звернення: 22.10.2024).

12. Клепка Д.І. Дистанційний переклад у кримінальному провадженні: pros & cons. *Теоретико-прикладні проблеми кримінального процесу та криміналістики в умовах воєнного стану : тези доп. Міжнарод. наук.-практ. конф.* (м. Кам'янець-Подільський, 24 листоп. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека», ф-т № 1. Кам'янець-Подільський : ХНУВС, 2023. С. 172-175.

13. Шило О.Г. Окремі питання застосування затримання у вчиненні кримінального правопорушення. Єдність судової практики у вимірі стандартів якості кримінального процесуального законодавства України : монографія / за заг. ред. О. Г. Шило ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків: Право, 2022. 358 с.

14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Канджов проти Болгарії» від 6 листопада 2004 року заява № 68294/01. URL: https://zakononline.com.ua/echr-practice/show/9562?utm_source=Telegram_Post&utm_medium=Telegram_Post&utm_campaign=Telegram_Post (дата звернення: 25.05.2023).

15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України від 23.11.2017 №1-п/2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17#Text> (дата звернення: 22.10.2024).

16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Оніщенка Руслана Ілліча, Гаврилюка Дмитра Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 615 Кримінального процесуального кодексу України (справа про гарантії судового контролю за дотриманням прав осіб, яких утримують під вартою) від 18.07.2024 № 8-п(II)/2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-24#n116> (дата звернення: 22.10.2024).

17. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 3 червня 2024 року справа № 761/19656/24 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119447078> (дата звернення: 22.10.2024).

References

1. Hlynska N. V. Dystantsiinyi dopyt pid chas dosudovoho rozsliduvannia vs diiaty tut i zaraz. Zlochynnist i protydiia yii v umovakh viiny: hlobalnyi, rehionalnyi ta natsionalnyi vymiry: zb. dop. nauk.-prakt. konf. (m. Vinnytsia, 12 kvit. 2023 r.) / MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav; Kryminol. asots. Ukrainy, Nauk. park «Nauka ta bezpeka». Kharkiv: KhNUVS, 2023. 64-66. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6bd0c5f4-2070-4592-80d0-f32141e7d5c1/content> [in Ukrainian].
2. Hloviuk I., Zavtur V. Kryminalne provadzhennia v Ukraini v rezhymi voiennoho stanu. The Challenges and Opportunities in Law. Ukrainian Case under the Conditions of War. Monograph, edited by Tomas Davulis, Ligita Gasparėnienė. Kraków, 2023. P. 517-633.
3. Pavlova N. Provedennia dopytu ta vpiznannia u rezhymi videokonferentsii pry rozsliduvanni shakhraistva v umovakh osoblyvykh pravovykh rezhymiv (epidemii, pandemii, voiennoho stanu ta in.). *Naukovyi visnyk DDUVS*. 2023. Spetsialnyi vypusk № 2. С. 216 URL: <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/297/268> [in Ukrainian].
4. Pasiuk T.B., Antoniuk A.B. Pozytyvni ta nehatyvni storony vykorystannia videokonferentsii pid chas kryminalnoho provadzhennia. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2020. № 8. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/101.pdf [in Ukrainian],
5. Sharenko S.L. Shchodo aktualnosti diialnosti sudu pid chas voiennoho stanu. Tsyfrova transformatsiia kryminalnoho provadzhennia v umovakh voiennoho stanu: materialy kruhloho stolu, prysviach. Vseukr. tyzhniu prava (m. Kharkiv, 23 hrud. 2022 r.): elektron. nauk. vyd. / [redkol.: N. V. Hlynska (holov. red.), D. I. Klepka, A. A. Barabash]; NDI vyvch. problem zlochynnosti im. akad. V. V. Stashysa NAPrN Ukrainy, Vid. doslidzh. problem krym. prots. ta sudoustroiu. Kharkiv: Pravo, 2022. S. 35 [in Ukrainian].

6. Videokonferentsiia u kryminalnomu provadzhenni: naukovometodychni rekomendatsii / Tsutskiridze M.S., Teteriatnyk H.K., Burlaka V.V., Mudretska H.V., Haidu S.V. ta in. Odesa: Odeskyi derzh. un-t vnutr. sprav, 2022. 72 s. [in Ukrainian].

7. Klepka D.I. Zdiisnennia sudovoho kontroliu pid chas dosudovoho rozsliduvannia v rezhymy dystantsiinoho sudovoho provadzhennia: analiz sudovoi praktyky. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu*. 2022. Vyp. 44. S. 88-97 [in Ukrainian].

8. Shyrina S.A. Dystantsiinyi sudovy rozghliad sprav pro administratyvni pravoporushennia, poviazani iz bezpekoiu dorozhnoho rukhu. *Mytna sprava*. 2011. No 6(78). Ch. 2. S. 174-180 [in Ukrainian].

9. Sakhnovskyi proty Rosii: Pishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 22.09.2010 (Zaiava № 21272/03). URL: <https://precedent.in.ua/2016/04/08/sahnovskyj-protyv-rossyy-gc/> [in Ukrainian].

10. Braun S. Keep your distance? Remote interpreting in legal proceedings: A critical assessment of a growing practice. *Interpreting International Journal of Research and Practice in Interpreting*. 2013. doi: 10.1075/intp.15.2.03bra.

11. Braun S. Recommendations for the use of video-mediated interpreting in criminal proceedings. URL: https://www.researchgate.net/publication/262047707_Recommendations_for_the_use_of_video-mediated_interpreting_in_criminal_proceedings.

12. Klepka D.I. Dystantsiinyi pereklad u kryminalnomu provadzhenni: pros & cons. *Teoretyko-prykladni problemy kryminalnoho protsesu ta kryminalistyky v umovakh voiennoho stanu: tezy dop. Mizhnarod. nauk.-prakt. konf.* (m. Kamianets-Podilskyi, 24 lystop. 2023 r.) / MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav, Nauk. park «Nauka ta bezpeka», f-t № 1. Kamianets-Podilskyi: KhNUVS, 2023. S. 172-175 [in Ukrainian].

13. Shylo O.H. Okremi pytannia zastosuvannia zatrymannia u vchynenni kryminalnoho pravoporushennia. Yednist sudovoi praktyky u vymiri standartiv yakosti kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva Ukrainy: monohrafiia / za zah. red. O. H. Shylo; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy, NDI vyvch. problem zlochynnosti im. akad. V. V. Stashysa. Kharkiv: Pravo, 2022. 358 s. [in Ukrainian].

14. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Kandzhov proty Bolharii» vid 6 lystopada 2004 roku zaiava № 68294/01. URL: https://zakononline.com.ua/echr-practice/show/9562?utm_source=Telegram_Post&utm_medium=Telegram_Post&utm_campaign=Telegram_Post [in Ukrainian].

15. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhennia tretoho rechennia chastyny tretoi statti 315 Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy vid 23.11.2017 №1-r/2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17#Text> [in Ukrainian].

16. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinymy skarhamy Onishchenka Ruslana Illicha, Havryliuka Dmytra Mykhailovycha shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) chastyny shostoi statti 615 Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro harantii sudovoho kontroliu za dotrymanniam prav osib, yakykh utrymuiut pid vartoiu) vid 18.07.2024 № 8-r(II)/2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-24#n116> [in Ukrainian].

17. Ukhvala Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 3 chervnia 2024 roku sprava № 761/19656/24 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119447078> [in Ukrainian].